Sažetak

Proces reprodukcije je nedjeljiv. U funkciji vremena mijenjaju se odnosi u reprodukciji pri čemu se mjenja i položaj svakog od podsistema uključivo i njihovi elementi. Porezni sistem djeli sudbinu svoga nadsistema te mjenja utjecaj (interakciju) s ostalim podsistemima. Oporezivanje poduzeća je dio poreznog sistema što znači da izravno oporezivanje poduzeća neće definirati porezno opterećenje putem oporezivanja dobiti, pa prema tome ni ekonomsku incidencu, a koja je od temeljnog značenja za stabililzacijsku i razvojnu funkciju ekonomske politike. Ni redistributivnu funkciju nije moguće odrediti ako se ne pristupi sistemski ocjeni svakog posebnog poreznog oblika i, ako se, potom, ne ocjeni porezni sistem integralno (u prvom koraku) i, temeljem međuovisnosti, s ostalim sistemima koji čine društveni nadsistem.
Ključne riječi: porezi, poduzeće, politika, vrijeme, sistem.

Elementi koji determiniraju pristup poreznoj politici
Porezi se kao klin umeću u proces reprodukcije. Njih je moguće nametnuti na svakoj točci reprodukcije. Pri tome njihovo djelovanje nije samo na toj točci već se putem valova (ekonomska incidenca) prenose na cjelokupnu reprodukciju dok se to prelijevanje ne «harmonizira». Pri tome se remete odnosi u reprodukciji, kao i tokovi a koji su bili egzistentni prije njegovog uvođenja. Kako se tok reprodukcije ne može definirati kontinuiranim i konstantnim odnosima to je i učinak poreza na crti iznijetog ograničenja. Pojednostavljenja koja se vrše modeliranjem služe da pokažu što bi se u konitinuiranom slučaju dogodilo. Ništa više i ništa manje. Ovo iznosimo temeljem uobičajenog determinističkog pristupa pri čemu se stohastički procesi ispuštaju iz razmatranja. Što više niti uvođenje u razmatranje stohastičkih procesa (što je to neprotumačeni dio varijance?) nije dostatno već je potrebito probleme razmatrati sukladno teoriji kaosa.
Upravo zbog nelinearnosti ponašanja procesa reprodukcije kao i zbog mogućih promjena, u smislu vektorskog kretanja, u poslovnom ciklusu (konjukturni valja razlikovati od višegodišenjeg, a ove od dugoročnih konjukturnih ciklusa) promatranje pojedinih poreznih oblika je, u interpretaciji ekonomske politike, nedopustiva. Upravo zato nije dopustivo uspoređivanje poreza na dobit bez obzira koliko porez na dobit bio sam po sebi usporediv u vremenu odnosno komparativno (statički) između pojedinih zemalja. Samo sveukupna porezna presija omogućuje definiranje poreznog opterećenja. Ovo je sukladno načelu korisnosti kao najboljeg pristupa kada je riječ o oporezivanju jer pored primjenjenih poreznih oblika pokazuje i pozitivne učinke na poduzeće (cost-benefit analiza). Ovo, posebno, valja imati u vidu kada se porezi tretiraju i u socijalnom pogledu. Kako je načelo korisnosti vrlo teško odrediti u mnogim slučajevima tada je načelo porezne sposobnosti od odlučujućeg praktičkog značenja. Pri tome valja imati na umu da porezna žrtva nije bitna samo u kratkom roku ona je neuporedivo značajnija u dugom roku. Struktura oporezivanja je svakako od presudnog značaja za ocjenu: prvo, u kojoj je mjeri porezni sustav i njegovi pojedinačni oblici u funkciji strategije razvoja; drugo, u kojoj mjeri se manipulacijom poreznog sustava i njegovih elemenata može djelovati u kratkom roku. Kako je porezni sistem tek dio društvenog sistema to je bitno i usporediti ostale podsisteme društvenog sistema s poreznim sistemom. Izneseno ima presudno značenje u uvjetima kada globalizacija relevantno nameće liberalističke koncepcije i keynesinizam «razapinje na križ srama». Naime, alokativna funkcija tržišta, da je prihvatljiva a nije, ne egzistira jer ne postoje instrumenti ekonomske, pa prema tome i porezne, politike koji ne remete intersektorske, interregionalne i interpersonalne odnose. Ne postoje neutralni instrumenti ekonomske politike. Osim toga, kada

bi to tako i bilo akumulacija bi se alocirala u razvijenijim područjima čime bi se jaz razvijenih i nerazvijenih samo povećavao. Poznata je krilatica Adama Smitha koji je sugerirao da se strojevi iz Škotske presele u Englesku. Upravo iznijeta sugestija pokazuje i dokazuje nedopustivost liberalističke koncepcije za zemlje koje su male, neravijene kao što je to slučaj Hrvatske.
Kako se vrijeme ubrzava, koliko god bila rastuća brzina protoka vremena ona nikako nije monotona, to je potreba za ugrađenim stabilizatorima to veća. Upravo liberalistička koncepcija onemogućava aktivnu ekonomsku politiku. Naime racionalna očekivanja su tek intelektualna elegancija i ništa više. Stav po kojoj je najvaljeno ponašanje države dovoljno da poduzetnik svoje poslovanje prilagodi najavljenim promjenama nije validna u bilo kojem pogledu. Kada bi teorija racionalnih očekivanja bila validna tada ne bi postojala asimetrija informacija. Ona postoji i ona je temeljno obrazloženje da je opća teorija ravnoteže tek elegantni model koji se nigdje i nikad nije i neće ostvariti. Ako je tome tako tada je iluzorno od tržišta očekivati da rješi brojne razvojne probleme. Ovom valja nadodati i pitanje socijalne funkcije države koju opća teroja ravnoteže iskuljučuje u najvećoj mogućoj mjeri i to po definiciji.

Stanje u Hrvatskoj

Prezentirani okvir ima za zadatak da definira polazište autora kako pristupiti problemima oporezivanja poduzeća. Ovo je od presudnog značaja i zbog nasušne potrebe dinamiziranja privrednog razvoja kojeg u Hrvatskoj nema godinama (gotovo od prvog naftnog šoka – 1973. godine). Kretanje izvoza, vanjski i unutarnji dug, stanje u bankarskom sistemu i sve veće socijalne tenzije pokazuju neodrživost postojećeg stanja. Pri tome 500.000 nezaposlenih su izravni odgovor na pitanje da li je Hrvatska uspješna država? Ukoliko bilo koja zemlja nije u stanju omogućiti svojim građanima pravo na rad tada država ne može dobiti prolaznu ocjenu. Upravo odnos između socijalnog i ekonomskog u Hrvatskoj najbolje pokazuje o stanju u društvu, pri čemu socijalna izdvajanja predstavljaju iznuđene veličine, zbog mogućih socijanih ekcesa, a ne programirano rješavanje socijalnih problema. Nadalje, siva privreda je također izraz stanja u društvu i, u svojoj osnovi, dio iznuđenog socijalnog «paketa».
Hrvatskoj ostaje intervencionizam ma koliko se ignorirala ta činjenica. Programi, koncepcije i strategije razvoja, koje nisu zasnovane na temeljima intervencionizma neće imati uspjeha. Jasno da postoji mnogo oblika intervencionizma. On nije jednoznačna i «udžbenički» definirana politika već polazi od ciljeva, date strukture koji definiraju privredni sistem koji, uz najmanje troškove, omogućuje učinkovitu ekonomsku politiku. Stanje ravnoteže nije prirodno stanje bilo kojeg sistema već je samo točka na putu od jedne do druge točke ravnoteže. Pri tome ravnoteža nužno ne mora značiti uspjeh. Za uspjeh su potrebne dodatne kriterijalne funkcije koje ocjenjuju koji je sistem uspješan a koji nije.

Projekt: OPOREZIVANJE PODUZEĆA

Ne ulazeći u pojedinačnu interpretaciju, u nastavku, prezentiramo blokove koje bi valjalo obraditi kako bi temeljem postojeće strukture poreznog sistema u funkciji postavljenih strateških ciljeva primjerenim taktikama i operativnim politikama definirali model oporezivanja poduzeća. Prezentirana shema ima za cilj dinamizirati raspravu na ovu temu a naš rad neka bude polazište za ta i takva promišljanja.

1. UVOD

1.1. Međuovisnost proizvodnje, raspodjele, razmjene i potrošnje
1.2. Porezi u kružnom toku procesa reprodukcije
1.3. Kriterij izbora optimalnog poreznog sistema
1.4. Porezi i razvoj
1.5. Povijesni prikaz razvoja oporezivanja poduzeća
2. OPOREZIVANJE PODUZEĆA - makro aspekt
2.1. Odnos oporezivanja prema privrednoj strukturi
2.1.1. Razvijene – nerazvijene zemlje
2.1.2. Velika - mala zemlja
2.1.3. Dugoročni – srednjeročni - kratkoročni ciklus
2.2. Određenje položaja poduzeća gosopodarskim sistemom
2.2.1. Odnos sistema i podsistema
2.2.2. Porezni sistem
2.2.3. Odnos monetarnog i poreznog sistema
2.2.4. Odnos tečaja i poreznog sistema
2.3. Određenje položaja poduzeća ekonomskom politikom
2.3.1. Stabilizacijska gospodarska politika
2.3.1.1. Odnos kamatne i porezne stope
2.3.1.2. Odnos tečaja i porezne stope
2.3.1.3. Odnos stope inflacije i porezne stope
2.3.2. Razvojna politika

3. OPOREZIVANJE PODUZEĆA - mikro aspekt
3.1. OPOREZIVANJE INPUTA
3.1.1. Oporezivanje rada
3.1.2. Carine
3.1.3. Tretman sirovina u uvjetima inflacije/deflacije
3.1.4. Oporezivanja kapitala (amortizacija)
3.1.5. Utjecaj oporezivanja poduzeća na izvore financiranja poslovanja poduzeća
3.2. OPOREZIVANJE OUTPUTA
3.2.1. Porez na dodanu vrijednost
3.2.2. Trošarine
3.3. OPOREZIVANJE PROFITA
3.3.1. Formiranje profita
3.3.1.1. Bilanca stanja
3.3.1.2. Račun dobitka ili gubitka
3.3.1.3. Knjigovodstveni standardi
3.3.1.4. Integracija bilance stanja i računa dobitka ili gubitka
3.3.2. Oporezivanje profita
3.3.2.1. Jednako tretiranje podijeljenog i zadržanog dijela profita
3.3.2.2. Preferiranje zadržanog u odnsu na podijeljni dio profita
3.3.2.3. Preferiranje podijeljenog u odnosu na zadržani dio profita
3.3.3. Porezni tretman gubitka
3.3.4. Metode integracije poreza na profit i poreza na dohodak građana

4. OPOREZIVANJE I RAZVOJ

4.1. Oporezivanja poduzeća i tržišna cijena poduzeća
4.2. Oporezivanja poduzeća i sklonost investiranju
4.3. Oporezivanja poduzeća i izbor tehnologija

5. OPOREZIVANJE PODUZEĆA U HRVATSKOJ
5.1. Postojeći sistem oporezivanja
5.2. Novi sistem oporezivanja poduzeća
5.3. Pravci budućeg razvoja oporezivanja poduzeća

Zaključak

Odnos sistema prema politici moguće je ocjeniti tek uvođenjem u razmatranje vremenske dimenzije. Statički pristup zbog kratkoročnih ocjena i procjena tek je prvi korak u definiranju utjecaja porezne politike na proces reprodukcije. U zavisnosti od poreznog sistema intervencija poreznom politikom će biti ostvarena uz veće/manje troškove sukladno odnosu sistema i politike. Naime sistem je dugoročan a politika svojim kratkoročnim mjerama mjenja taj sistem. Svaka promjena znači i nove troškove prilagođavanja. Stoga u projektiranju poreznog sistema valja poći od činjenice da je u dugom roku i porezni sistem varijabilan kao što je to porezna politika u kratkom roku. Otuda je bitna koncepcija i strategija razvoja koje stvaraju pretpostavke učinkovitim taktikama i operativnim politikama. Uloga i značaj poreznog sistema i porezne politike u uvjetima globalizacije su nezamjenjivi.